

UTTERSLEV MOSE

Vild med bynatur

TEMA 1

Bynaturen som
social løftestang

TEMA 2

Utterslev Mose
for hele byen

TEMA 3

Sammen om
naturparken

UTTERSLEV MOSE

Vild med bynatur

Naturparken Utterslev Mose er Københavns største sammenhængende ferskvandsområde. De fleste har hørt om denne store grønne sø-oase midt i storbyen, og mange ved, at mosen med dets dyr og planter har lidt under forureningen fra den omgivende by.

Inden for de kommende 10 år vil der ske et lille mirakel i Utterslev Mose. Vandkvaliteten vil blive mærkbart bedre og vi vil se en langt rigere bynatur vokse frem. Naturparken Utterslev Mose vil for fremtiden ikke alene blive kendt for sine naturværdier, men også for sine særlige sociale og rekreative kvaliteter.

Denne opblomstring af engagement og liv sker ikke af sig selv, men gennem en fælles indsats, der involverer borgerne, institutionerne, organisationerne og kommunerne. En indsats der for alvor udformes og igangsættes med en helhedsplan for Utterslev Mose.

Sammen skaber vi den gode bynatur.

BRÆNDENDE PLATFORM

Rent vand skaber ringe i vandet

Arbejdet med at skabe et robust og sundt vandmiljø i Utterslev Mose vil ikke alene få en meget positiv betydning for områdets dyreliv og borgernes friluftsliv. Opgaven med at genoprette den økologiske balance og skabe en rig bynatur kan også blive en løftestang for udviklingen af en ny måde at forvalte vores fælles bynatur på. En helhedsplan skal vise hvordan vi kan indfri målsætningerne på en innovativ, bæredygtig og inddragende facon.

Utterslev Mose er det største ferskvandsområde og det næststørste naturområde i København med en samlet vandoverflade på ikke mindre end 93 ha. Desværre er vandmiljøet stærkt belastet af kloakspildevand fra Københavns og Gladsaxe Kommune og der har de seneste 50 år ophobet sig meget store mængder slam. Også giftigt industrispildevand er blevet udledt i betragtelige mængder.

Københavns kommune er forpligtiget til at tage hånd om problemet og senest ved udgangen af 2027 sikre en god økologisk vandkvalitet. Københavns Kommunes vandhandleplan skitserer de tiltag, der ønskes iværksat for at kunne leve op til kravet om god økologisk vandkvalitet. Der er allerede igangsat flere af disse tiltag, men opgaven med at få Utterslev Moses vandmiljø i god økologisk balance kræver desuden en koordineret indsats og et godt samarbejde mellem de involverede kommuner og deres respektive forvaltninger og forsyningselskaber.

Desuden er det vigtigt, at borgerne omkring Utterslev Mose får forståelse for, hvor vigtig den gode vandkvalitet er, og hvad de kan gøre for at hjælpe til. Arbejdet med at sikre rent vand er et kontinuerligt projekt, og vi kan alle bidrage aktivt.

Utterslev Moses dårlige vandkvalitet har negative konsekvenser for dyre- og plantelivet og påvirker hele ferskvandsystemet frem mod de indre søer. Det trænede øje vil kunne se, at de fisk og fugle som lever i og ved mosen er tilpasset et ferskvand i ubalance. Den begrænsede biodiversitet har således også en indvirkning på de oplevelser, vi får ved at færdes i mosen. Således skabes der ringe i vandet fra vandkvalitet, til biodiversitet til de rekreative oplevelser.

En helhedsplan for Utterslev Mose skal også have fokus på at etablere partnerskaber med universiteterne omkring opgaven med at få gennemført en bæredygtig, innovativ og effektiv sørestauration såvel som processer, der inddrager borgere og driften i alt fra kampagner om at holde vandet rent og undgå overløb til varslingsystemer mm.

Der skal opstilles nye målsætninger for revitaliseringen af Utterslev Mose, så den på alle parametre bliver forbedret markant. Vi ønsker, at dette sker på en bæredygtig, innovativ, inddragende og omkostningseffektiv måde, og bliver et eksempel på nye måder at arbejde med vores naturområder på.

TEMA 1

Bynaturen som social løftestang

Naturen kan noget helt særligt for borgere, der befinder sig i en socialt udsat position, er ramt af stress, ensomhed eller traumer. Naturpleje med håndkraft, får og køer giver ikke alene en mere mangfoldig bynatur, men skaber også nye fællesskaber og øger den fysiske og mentale sundhed.

En væsentlig andel af de udsatte byområder i København er lokaliseret i umiddelbar nærhed af Utterslev Mose, men vi ved fra forskning, at gruppen af socialt udsatte borger sjældent bruger naturen. Utterslev Mose har potentielt rigtig meget at tilbyde. Men det sker ikke af sig selv. For netop disse udsatte grupper kræver det en tilrettelagt indsats, som får tingene til at ske. Der skal derfor samarbejdes tæt med lokale skoler, dag- og botilbud, socialpsykiatriske centre og helhedsplaner i almene boliger om at tilrettelægge forløb som tilpasses de konkrete grupper.

Utterslev Mose skal være for alle, og vi vil skabe mulighed for, at de der har overskud, kan hjælpe dem, der ikke kan selv.

Utterslev Mose rummer allerede en række fællesskaber: Der er fårelauget, bilaug og nyeste skud på stammen er Utterslev Mose Naturplejelaug, ligesom et kogræsserlaug er på tegnebrættet. Der er ydet fødselshjælp til fællesskaberne, men i dag køres de 100 % med frivillig arbejdskraft. Der skal arbejdes for mange flere af sådanne fællesskaber, hvor mennesker såvel som naturen nyder godt af tiltagene.

En helhedsplan for Utterslev Mose skal afdække, hvilke konkrete partnerskaber, der kan etableres, ligesom der skal iværksættes pilotprojekter med henblik på at høste konkrete erfaringer med hvor og hvordan disse aktiviteter kan igangsættes.

Ved sådanne indsatser kan København opnå fordele som:

- En mere alsidig måde at bruge bynaturen på
- Kommunen og de frivillige arbejder sammen om at pleje og udvikle Utterslev Mose
- Flere fællesskaber som knytter borgere med forskellige baggrunde sammen
- Skabe ejerskab og tilhørsforhold for borgerne
- Mere livsglæde og velvære hos udsatte borgere og måske en sti tilbage til et normalt liv?

”Jeg kender ikke nogen, der ikke nyder at komme en tur i skoven eller til stranden. Men når mennesker, der af den ene eller den anden grund har det svært, kommer ud i naturen, så lyser mange op og får overskud og succesoplevelser. Alle har brug for et aktivt friluftsliv, hvor vi dyrker motion, nyder dyre-og fuglelivet og bliver blæst godt igennem – men det gælder specielt dem, der måske ikke lige har overskuddet til at komme ud i naturen. Dem har vi særlig en forpligtelse til at hjælpe”

Kirsten Brosbøl,
tidligere miljøminister

FAKTA

Der er i øjeblikket 6 Københavnske boligområder på den statslige liste over særligt udsatte boligområder. Heraf er de 3 boligområder indenfor få minutters gang fra Utterslev Mose. Sagt på en anden måde, så er 66 % af de københavnske beboere i særligt udsatte boligområder bosiddende tæt på Utterslev Mose. Medregner man de to udsatte boligområder på Nørrebro, som er inde for kort afstand, når vi op på 80 % af Københavns udsatte beboere. Kortet på side 8 viser områderne omkring Utterslev Mose, der er omfattet af en boligsocial helhedsplan.

”Nu tyder et nyt studie på, at piller og samtaler med fordel kan suppleres af brusende træer, rislende vand og knitrende bål. Naturen ser ud til at have en særlig evne til at sænke alarmberedskabet hos ptsd-ramte”

Dorthe Varning Poulsen,
ph.d-studerende,
Københavns Universitet,
Stresscentret Kalmia og Forsvaret

 Udsatte boligområder

Utterslev Mose er omkranset af et varieret bylandskab med udstrakte parcelhuskvarterer, rækkehusbebyggelser, haveforeninger og en stor koncentration af almene boliger.

TEMA 2

Utterslev Mose for hele byen

Nærheden til grønne områder har afgørende betydning for borgernes livskvalitet, sundhed og almene velbefindende. Københavns Kommune skal sikre, at København forbliver en attraktiv by at bo og leve i – også i takt med, at vi bliver flere københavnere.

Der kommer flere og flere københavnere, og efterspørgslen på bynatur er stigende. Det er svært at få plads til nye, grønne områder i den tætte by, og derfor skal vi højne kvaliteten af den bynatur, vi allerede har og gøre den mere attraktiv. Mange københavnere bruger slet ikke Utterslev Mose – heller ikke dem der bor bare 5 min. derfra. Ved at formidle Utterslev Moses kvaliteter til flere mennesker, kan vi få flere til at komme ud og opleve naturen og de rekreative muligheder. Utterslev Mose skal åbnes op til resten af byen.

Vi skal vise, at man ikke behøver at tage helt til Hareskoven eller Gribsskov for at opleve rigtig natur – vi har den allerede inden for kommunegrænsen!

Vi skal skabe synlighed om Utterslev Mose – har man først oplevet den unikke bynatur i Utterslev Mose, er det oplagt at besøge stedet igen. Mange er ikke klar over, hvad de går glip af. Vi skal gøre det let og overskueligt at finde derhen. Det kan være alt fra nye stiforbindelser, en overgang over en vej, eller nogle steder bare et vejvisningsskilt. Der skal også skabes synlighed om mosens kvaliteter og de rekreative faciliteter, som findes i mosen. Der er mange muligheder, som skal udforskes i samarbejde med borgerne.

I København skal vi bevare den mangfoldighed og diversitet, der er – også i parker og naturområder. Byen er stor nok til at rumme mange forskellige typer naturområder, f.eks. har Fælledparken sit sports- og aktivitetspræg, Nørrebroparken er den urbane grønne kile og Ørstedsparken er den klassiske promenadepark. Utterslev Mose har sin særegne karakter – nemlig de store søer og den vilde naturtype med et rigt dyreliv. Utterslev Moses karakter adskiller sig meget fra Amager Fælled, som er hovedstadens andet store naturområde. Denne særlige identitet skal vi passe på, også selv om der kommer flere gæster.

Ved sådanne indsatser kan København opnå fordele som:

- Vi får flere københavnere til at komme ud i det grønne
- København bliver mere attraktiv at bosætte sig i
- Københavnerne bliver mere sunde og mindre stressede
- Vi passer på bynaturen i København samtidig med, at flere får lov til at opleve den

FAKTA

Flere undersøgelser har vist, at der er positiv sammenhæng mellem afstand til grønne områder og stress – jo kortere afstand, jo mindre stresset.

Kilde: Københavns Universitet, 2005

Der, hvor bynaturen allerede findes, skal den plejes og forstærkes, så de naturoplevelser, som københavnere efterspørger, forstærkes.

Kilde: Strategi for Bynatur i København, Københavns Kommune, 2015

Danmark har i år fået sin første landsdækkende Friluftspolitik. Politikken er en fælles referenceramme, som sætter mål og retning for, hvordan vi bruger naturen:

”Et af målene i friluftspolitikken er, at antallet af besøg i naturen, for voksne danskere, skal øges fra 110 til 120 millioner om året. Det er vi glade for, for jo flere der kommer ud i naturen, jo flere lærer at få glæde af den og i sidste ende passe på den”

Michael Leth Jess,
Direktør i Danmarks
Naturfredningsforening

- Formidlingscentre
- Formidlingsportaler
- Nye forbindelser
- Nye forbindelser

Der skal skabes nye forbindelser til Utterslev Mose og etableres en række nye formidlingspunkter, der skal klæde den besøgende på til at opleve naturparken.

TEMA 3

Sammen om naturparken

Utterslev Mose skal være kendt for sin innovative tilgang til udviklingen og driften af vores fælles bynatur. Her spiller borgerne, skolerne og interesseorganisationer en ny og central rolle i naturovervågningen, naturplejen og naturformidlingen. En større diversitet i naturen er et mål i sig selv.

Forestil dig et urbant naturområde, der udover at omfatte selve Utterslev Mose, også omfavner de tilstødende naturområder og byområder. At tænke naturområdet som en større sammenhængende helhed giver god mening på flere måder, ikke mindst i forhold til at danne nye fællesskaber omkring udviklingen af mosens naturværdier og rekreative faciliteter. Boligejerne og boligforeninger vil både opnå den positive signalværdi, der knytter sig til at bo i en naturpark midt i landets hovedstad og få mulighed for at bidrage til naturparkens biologiske og kulturelle mangfoldighed. Dette kan både ske gennem en indsats på egen matrikel, i grundejerforeningen og ved at skabe lokale faunapassager fra boligområderne til mosen.

Civilsamfundet kan spille en ny og mere central rolle i udviklingen og driften af vores bynatur. Utterslev Mose skal være et naturområde, der er kendt vidt og bredt for måden, hvorpå det omgivende samfund engagerer sig og danner netværk og partnerskaber med mere diversitet i naturen som mål.

Der kan også være et potentiale i at gentænke driftsmodellen således, at nogle områder plejes mere ekstensivt, og giver rum til, at mere biologisk mangfoldighed kan udvikles. Andre steder skal vi blive bedre til at bekæmpe de invasive arter.

Naturværkstedet Streyf og det kommende naturcenter Naturbyen i den vestlige ende af Utterslev Mose ved Voldparken kan spille en stor rolle i formidlingen heraf.

Ved sådanne indsatser kan København opnå fordele som:

- Bevare værdifuld natur og skabe levesteder for nye arter
- Blive et foregangseksempel for udvikling og drift af vores bynatur

---

”Naturen overholder ikke kommunegrænser, så netop derfor er det vigtigt med en helhedsplan, hvor man på tværs af grænserne kan samarbejde om at bekæmpe invasive arter og gøre de mest konstruktive tiltag for at hjælpe biodiversiteten. Jo mere borgerne inddrages i udviklingen af et område, des større tilknytning får de også, og det giver dem bevæggrund til at passe bedre på naturen i dette område.

DN København støtter derfor op om arbejdet med helhedsplanen og deltager gerne i udformningen og tiltag, der kan hjælpe realiseringen på vej.”

Louise Holst Hemmingsen,
Formand, Danmarks Naturfredningsforening,
København

FAKTA

Hver dag forsvinder plante- og dyrearter fra jordens overflade. Vi ved ikke hvor mange, men vi ved, at arterne udrykkes mellem 100 og 1000 gange hurtigere end naturligt, og vi ved, at op mod en fjerdedel af EU's pattedyr, padder, krybdyr, fugle og sommerfugle er truede. I Danmark er mere end 340 arter uddøde siden 1850.

Utterslev Mose er mere end et kommunalt driftsområde. Naturparken Utterslev Mose er et knudepunkt i Københavns blå-grønne struktur og skal videreudvikles i sin helhed.

AFRUNDING

Kærlighed til Utterslev Mose

Man kan spørge sig selv: Er det overhovedet nødvendigt med en helhedsplan for Mosen? Der er jo planer om at rense mosen op, og det er allerede et idyllisk område, som bliver brugt af mange.

Hånden på hjertet, så er mosen allerede dejlig, og med de eksisterende planer om punktvis oprensning af mosen, så bliver den lige lidt bedre endnu. Men vi vil meget mere og andet end bare det. Vi tror på, at vi ved at samtænke indsatserne og tænke stort, kan få to plus to til at give meget mere end fire. Vi tror også, at vi med midler til helhedsplanen kan løse op for problemer, som rækker ud over mosens fysiske afgrænsning.

Vi kan:

- give livsværdi og glæde til folk i udsatte boligområder med naturen som løftestang
- skabe ejerskab og tilhørsforhold gennem naturfællesskaber
- skabe naturoplevelser i storbyen og få flere til at bruge den
- få flere borgere til at udvikle og passe på de grønne områder
- skabe muligheder for udeskole, så skoler og institutioner kan flytte leg og læring ud i naturen
- italesætte mosen som en værdi, som vil gøre området mere attraktivt at flytte til
- realisere strategier som ”Strategi for Bynatur”, Metropolvisionen ”Fællesskab København” m.m.
- bevare værdifuld natur og skabe levesteder for nye arter
- engagere brugere og nærtboende borgere i at være aktive medskabere i forhold til mere biologisk mangfoldighed
- skabe et foregangseksempel på ny form for tværfaglig forvaltning, som trækplaster for andre beslutningstagere og planlæggere
- skabe grobund for målrettet øko-turisme, som kommer for at se de særlige ting, som mosen kan
- blive et foregangseksempel for ny måde at udvikle og drive parker på, til gavn for Københavns øvrige grønne områder

Vi ønsker derfor, at Borgerrepræsentationen afsætter 5 mio. kroner over en 2-årig periode til en sådan helhedsplan. Planen skal udstikke konkrete veje at gå, afdække samarbejdspotentialer, søsætte forskellige forsøg og opstarte mindre projekter, som alt sammen peger i retning af målene for planen. Der skal sættes midler af til projektledelse, følgeforskning, borgerinddragelse og forsøgsmidler.

Vi har en tyrkertro på det enorme uudnyttede potentiale, som ligger gemt i mosen. Men først og fremmest er det ren kærlighed til Utterslev Mose.

Dette hæfte opsummerer det forarbejde, som lokaludvalgene, i samarbejde med Teknik- og Miljøforvaltningen, har udført i første halvdel af 2015.

Formålet var at få præciseret og konkretiseret, hvilke visioner en kommende helhedsplan skal indeholde samt at skabe enighed om det faglige grundlag.

Herved er der skabt et fælles grundlag at arbejde sammen på fremover.